

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

ФАКУЛТЕТ ЗА ИЗЯЩНИ ИЗКУСТВА

КАТЕДРА СКУЛПТУРА

Рафаил Любомиров Георгиев

**БЪЛГАРСКИТЕ АВТОРИ В МЕЖДУНАРОДНИ
СКУЛПТУРНИ ФОРУМИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА
КОНТИНЕНТАЛЕН КИТАЙ ОТ КРАЯ НА 90-ТЕ
ГОДИНИ НА XX ВЕК ДО НАЧАЛОТО НА 20-ТЕ
ГОДИНИ НА XXI ВЕК. СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ
И ТЕХНОЛОГИИ В РЕАЛИЗИРАНЕТО НА
СКУЛПТУРА В ПУБЛИЧНА СРЕДА**

Автореферат

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна
степен „доктор“

Научна специалност: Изкуствознание и изобразително изкуство

Научен ръководител: Доц. Цветослав Христов

София, 2024

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО	3
УВОД.....	4
ГЛАВА I. СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДПОСТАВКИ В ОРГАНИЗИРАНЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИ СКУЛПТУРНИ ФОРУМИ В КОНТИНЕНТАЛЕН КИТАЙ	12
Предисловие.....	12
1.Монументална скулптура от края на ХХ и началото на ХХI век в различни скулптурни паркове и колекции в Западна Европа и САЩ	12
2.Видове международни скулптурни форуми	14
3.Китай – исторически предпоставки и реформи към отвореност	15
4.Исторически предпоставки и зараждане на парковата скулптура на територията на континентален Китай	16
5.Китайският скулптурен институт – основен легален орган за организиране на скулптурни форуми.....	18
6.Два примера за формиране на постоянна скулптурна експозиция в парк посредством международен скулптурен форум.....	18
7.Невъзможен опит за сравнение на някои паркове в САЩ и Европа с тези на територията на континентален Китай	20
ГЛАВА II. РАЗВИТИЕ И ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В РЕАЛИЗИРАНЕТО НА МОНУМЕНТАЛНА СКУЛПТУРА....	21
1.Иновативни 3D технологии за реализирането на скулптура от началото на ХХI век. 21	
2.Пространството на съвременният скулптор – между аналоговата и дигиталната реалност.....	22
3.Психо-физическите разлики в перцепциите между двата свята на традиционната и дигиталната скулптура, могат да бъдат разделени най-общо в следните сетивни усещания: навигация(зрение); допир (тактилна чувствителност); миризма(обоняние). 23	
4.Скулптурен прототип – 3D моделиране и 3D скулптиране	23
5.Физическите инструменти на 3D технологиите: 3D сканиране; 3D принтиране; 3D CNC – рутер/робот	24
6.Скулптурата интегрирана в 3D среда посредством 3D рендер.....	25
7.Позиции на приложение на съвременните 3D технологии	25
ГЛАВА III. АВТОРИ, ВКЛЮЧЕНИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО. ОБЗОР И АНАЛИЗ НА РЕАЛИЗИРАНИТЕ ТВОРБИ НА БЪЛГАРСКИТЕ АВТОРИ В СКУЛПТУРНИ ФОРУМИ В КОНТИНЕНТАЛЕН КИТАЙ В ПЕРИОДА 1999 – 2022 Г.....	26
1.Националната художествена академия – утвърдена академична среда за развитие на таланта на българските скулптори.....	27

2.Българско участие в международни скулптурни форуми във времеия период на изследването	27
3.Открояване и категоризиране на три групи скулптори, разделени според основни критерии: брой участия, реализации и награди.....	29
4. Участия в периода между 1999 – 2010 година.....	31
5. Участия в периода между 2011 – 2014 година.....	33
6. Участия в периода между 2015 – 2018 година.....	34
7. Участия в периода между 2019 – 2022 година.....	34
8. Участия в международния скулптурен симпозиум в Чанчун (Changchun) в периода между 1999 и 2019 година	35
9. Участия в скулптурни форуми, чийто организатор и съорганизатор е Китайският скулптурен институт в периода между 2010 – 2019 година.....	36
10. Участия, награди и реализации на монументална скулптура в международната скулптурна изложба – награда „Лиу Кайцю“ (“Liu Kaiqu Award“) в периода 2011-2022	37
11. Реализации в Шанхайския скулптурен парк (Shanghai sculpture park).....	38
ГЛАВА IV. ИМПЛЕМЕНТИРАНЕ НА СЪВРЕМЕННИТЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАБОТИТЕ НА БЪЛГАРСКИ АВТОРИ, ЧАСТ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО	39
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	43
НАУЧНИ ПРИНОСИ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД.....	45
СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ НА АВТОРА ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА:.....	46
ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ:	47
ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА В АВТОРЕФЕРАТА:	47

Обща характеристика на изследването

Дисертационният труд се състои от две книжни тела – текстова част и приложения със снимков материал, таблици и схеми, анкета – въпросник попълнена от 12 основни автори - част от изследването, автобиографични данни на основна група от автори.

Темата на настоящия труд разделя проучването на четири основни глави, които са в концептуална взаимовръзка, чиято цел е да допринесе за цялостното възприемане, да даде яснота върху проблема, както и да систематизира и анализира многобройните участия на български скулптори на професионални форуми в Китай. Цялостната текстова част съдържа 237 страници, структурирани в следната последователност: Увод, Първа глава; Втора глава; Трета глава; Четвърта глава; Заключение; Научни приноси, Списък на публикациите на автора по темата на дисертацията, Списък със съкращения и Библиография.

Библиографското описание на използваната литература се простира в 12 страници (131 заглавия, от които 36 на кирилица и 85 на латиница и 10 на Китайски – традиционен (превод с google translate).

Албумната част е обособена в отделно книжно тяло и включва седем приложения, развити в общ обем от 162 страници. В Приложение 1,2,3 и 4 се съдържа списък на снимков материал(14 страници) и снимки(64 страници) към съдържанието, съответно на Глава I, II, III и IV. В Приложение 5 са поместени таблици и схеми, отбелязани в изложението на дисертацията(15 страници). В Приложение 6 са поместени 12-те анкети-въпроси(72 страници) - доказателствен материал и референция на конкретни текстове и цитати в текстовете на изложението на труда. В Приложение 7 са синтезирани в единен текст автобиографичните данни(15 страници) за творчеството на основните автори, предмет на изследването, като сме ограничили биографичните сведения единствено до реализациите им на територията на континентален Китай.

УВОД

В Увода е аргументиран изборът на темата, представена посредством актуалността и значимостта ѝ, също така са формулирани обектът и предметът на изследването. Ясно са дефинирани и разграничени целите и задачите на изследването. Подчертани са териториалния и географски обхват, както са посочени и основните методи, които се използват в научния труд. Посредством анализ е демонстрирана и структурата на дисертацията.

Актуалност и значимост на темата

Главната тема на настоящето изследване са участията и резултатите на български скулптори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години на XXI век. Намираме подход към предмета на нашата тема само косвено - в отделни статии, съсредоточени фрагментирано за отделни автори, но не и цялостно в научната литература и това ни дава пълно основание да възприемем за нужно да анализираме и съберем достатъчно обзорно и аналитично цялата налична информация, дефинирайки я също така като проблем на изкуствознанието в настоящия труд. Натрупаният и неизследван опит на българските автори като участници в скулптурни форуми на територията на континентален Китай, както и развитието в творчество на някои от тях на базата на най-съвременните методи за реализиране на публична скулптура, детерминират обществената и научна значимост на темата. Неизследваният от българската научна общност досега като причинно следствен проблем от гледна точка на политико-историческия контекст при създаването на предпоставки за организиране на множество международни скулптурни форуми, както и формирането на скулптурни паркове и градини на територията на континентален Китай, в които множество български автори имат реализирани публични скулптури, е също една от причините да се актуализира българската научна

литература в тази област. В допълнение - проблемът за имплементирането на съвременните 3D технологии в скулптурата и в частност на монументалната скулптура, също не е достатъчно изследвана територия, което ни дава пълно основание да разгледаме и представим, и то не като самоцел, а преди всичко за да се зададе предварително контекст, в който да се поместят някои реализации на български автори в тази посока, на тази географска територия.

Като основна мотивация за настоящия научен труд ще подчертаем и факта, че високо оценената работа и приноси в развитието на съвременната публична скулптура на представените в нашето изследване автори на територията на континентален Китай, не е била предмет на друга цялостна научна разработка.

Настоящият научен труд констатира на база цялостното си проучване, че от последните години на XX до началото на третото десетилетие на XXI век, вече 23-ма български скулптори са участвали в над 47 мащабни изложби, симпозиуми и конкурси за монументална скулптура в континентален Китай, в резултат на което са генерирани 117 монументални публични скулптури, журирани и ситуирани в перманентни скулптурни колекции и изложби; в специално създадени скулптурни паркове; а много от тях са изложени и в градска среда. Някои от тези творби на български скулптори са отличени с много престижни награди на най-високо държавно ниво в КНР, а престижа, който носят на своите автори, е оценен на държавно и академично равнище в страната.

Развитието на скулптурната индустрия на конкурентен принцип в КНР и използването на съвременните технологии, съчетани с характерните класически такива, създават идеални предпоставки за продуцирането и реализирането на мащабни като количество и качество скулптурни проекти. През последните десетилетия е характерно интензивното урбанистично планиране в КНР, при което скулптурата бива заложена като естетически жизнен компонент от цялото. Желанието на КНР да се превърне в първа икономическа световна сила предполага респективно и амбицията да продуцира мащабни скулптурни колекции, които се превръщат в легитимен естетически етикет на тази амбиция.

Паралелно с анализа, който беше направен, както и обобщението за предпоставките в организирането на скулптурни форуми и създаването на скулптурни паркове на територията на континентален Китай, си позволих да разгърна настоящето проучване в посока, която засяга развитието на съвременните технологии в реализирането на монументална публична скулптура. Този по-широк анализ беше задължителен за това проучване, защото през последните 20 години технологиите са се развили и категорично са навлезли в продуцирането на монументална скулптура. Те не спират да се усъвършенстват и да провокират чуждите и българските творци да развиват своите възможности в реализирането на проектите си. Точно поради тази причина, а именно, че някои от най-изявените български скулптори в КНР са в крак със съвременните технологии и много успешно ги използват като даденост в китайската скулптурна индустрия, изследвах и обобщих развитието на технологиите в този труд.

Обект и предмет на изследването

Обект на изследването са съвременните тенденции и технологии в реализирането на скулптура в публична среда през последните 23 години. Въпросните тенденции, които интересуват нашето изследване са разгледани през призмата на международните скулптурните форуми организирани на територията на континентален Китай, които през последните години се превърнаха в прецедент за продуциране на публична градска и паркова скулптура. Феноменалното в политико-икономическите и социално-културните характеристики на тези форуми, ги правят различни и уникални по своите мащаби и възможности за развитие на личното творчество на различни индивидуални автори в жанра публична скулптура.

Генерираният и неизследван в обща разработка материал от участия, награди, реализирани публични скулптури, както и съвременните технологии, които през последните години българските скулптори имплементират в творбите си чрез възможностите, които им се дават в скулптурната индустрия и в

международните скулптурни форуми на територията на континентален Китай, е основен предмет в настоящето изследване.

Цели на разработения труд

- Да бъдат дефинирани и разграничени няколко основни понятия за скулптурата на открито, които произлизат концептуално и исторически от Западна и Централна Европа и САЩ.
- Да бъдат разграничени типове основните видове международни скулптурни форуми в контекста на континентален Китай
- Да се анализират историческите тенденции и предпоставки за организирането и значението на международни скулптурни форуми от различен характер, както и за формирането на скулптурни паркове в континентален Китай.
- Да се изследва развитието на съвременните 3D технологии в приложението им в скулптурата и в скулптурната индустрия. Основни начини на приложение.
- Една от основните цели на дисертацията е да се запълни голяма празнина в научните и изкуствоведските разработки, която е свързана с цялостен и всеобхватен научен обзор на мащабното участие на български автори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай в периода от 1999 до 2022 година.
- Да се създаде ясна количествена картина на участията, реализациите и наградите на български автори в сферата на монументалната скулптура на територията на континентален Китай.
- Да бъдат изяснени основните позиции на приложение на съвременните 3D технологии в творческите реализации на български автори с конкретни примери от тяхното творчество в континентален Китай.

Задачи на изследването

- Запознаване и анализ от различни библиографски източници, съдържащи информация за зараждането на съвременните скулптурни паркове от Западна и Централна Европа, САЩ, Израел и Япония след втората половина на XX век.
- Запознаване с възможните исторически предпоставки за зараждането на интерес в сферата на публичната и паркова скулптура в КНР. Създаване на кратък исторически преглед.
- Структурно изследване и видово разграничаване на международните скулптурни форуми на територията на континентален Китай.
- Изследване на развитието на съвременните технологии за реализиране на публична скулптура и паралелното им приложение в териториален Китай. Проверка и запознаване с възможностите за сравнителен анализ.
- Проучване и хронология на участието на български автори в международните скулптурни форуми на територията на континентален Китай, структуриране на информацията.
- Синтезиране на данните, както и на статистиката от изследването, посредством таблици и схеми, които да онагледят визуално резултатите.
- Проучване и използване максимално наличната литература по темата под формата на: книги; научни дисертации, научни статии и публикации; обяви и манифести на скулптурни събития, налични в специализираните библиотеки, интернет търсачки, сървъри и уеб сайтове.
- Формулиране и структуриране на въпроси в анкета относно конкретни проблематики, която да бъде адресирана до основната част от изследваните български автори, описани в дисертацията. Установяване на контакт с авторите и молба за сътрудничество с цел изясняване на фактите от първо лице и личен опит в писмен вид на кореспонденция.

Обхват на изследването

Изследването се ситуира и в сферата на изкуствознанието, и в сферата на публичната скулптура, като под-категория на Скулптурата и Публично изкуство, и техните характеристики. В основната си част изложението засяга главно периода от последната година на XX и до началото на третото десетилетие на XXI век, като селектира определени пластове на публичната скулптура, генерирана посредством международен скулптурен форум (конкурс, изложба, скулптурен симпозиум и пр.).

Териториалният и географско-политически обхват на изследването е в границите на „континентален Китай“ или така наречената Nèidì (内地; 内地), което буквално преведено означава „вътрешна земя“, територия намираща се в днешната Китайска Народна Република. Изборът на това да бъдат разглеждани събития и реализации на български автори само на географската територия на „континентален Китай“ е обусловен по различни причини:

Първо: От една страна - територията, мащабите на така нареченият „континентален Китай“ са огромни и необятни, от друга - броят международни скулптурни форуми и реализации на български автори би се превърнал в прекалено обширен, за да бъде разгледан в единично изследване ако бъде прибавено обобщаващото неформално понятие „големия Китай“¹, което включва в себе си два „специални административни райони“ - Хонконг и Макао, а също така и остров Тайван.

Второ: В процеса на изследването беше установено, че държавните инструменти за контрол и влияние върху съставянето и организирането от страна на Китайската комунистическа партия (ККП), като основен ръководен орган в Китайската Народна Република (КНР), се наблюдават при повечето мащабни международни скулптурни форуми, които се намират на географската територия на „Континентален Китай“. Тук трябва добавим и онези форуми, чиито организация и финансиране идва от частният бизнес сектор в КНР, защото те -

---

¹ „Greater China“ – бел.авт.

както и всички други видове инвестиции - са строго ревизирани от държавата (ККП) и нейните инструменти за контрол. Тази статистика обуславя прецизния избор на географски обхват на изследването.

Трето: Официално възприет от Европейския съюз и Република България, чийто член е тя, е фактът че територията на Китайската Народна Република, обхваща също така остров Тайван, Хонг Конг и Макао, които са администрирани от нея. Тоест, така нареченият „голям Китай“ в който работи концепцията, поддържана още от лидера на КНР - Дън Сяопин през периода на неговото управление (1976 - 1989 година) за „Една страна – две системи“ е официално възприеманата позиция и в настоящия научен труд.

Четвърто: Съдейки от изследваните данни досега е безспорно, че на територията на най- големия остров в КНР - Тайван, както и в Хонг Конг, редица български автори са реализирали монументални скулптури посредством скулптурни симпозиуми, конкурси и частни поръчки. Безспорно е също така и че една голяма част от авторите, реализирали се в „Континентален Китай“, имат реализации и на остров Тайван. Основна причина тези територии да не бъдат включени в настоящето изследване, е ограниченият мащаб на настоящия труд.

Методи на изследването

- **Компаративният метод** е един от основните използвани от мен методи, на базата на който бяха открити сходства и разлики в тенденциите на продуцирането на монументална скулптура на територията на континентален Китай и в страните от Запад (Западна и Централна Европа и САЩ). Благодарение на този подход, се създаде нужната подложка-фундамент, която изгради ясна представа за условията и взаимовръзките, касаещи реализацията на българските автори в континентален Китай.
- **Социологическият метод (документален и анкетен)** използвах, за да установя посредством анкета-въпросник причините за интереса на основната група български скулптори да участват в тези събития през първите три

десетилетия на XXI век - международните скулптурни форуми в континентален Китай.

- **Статистическият метод**, избран за целите на схематично обобщаване на данните, на които се позовават количествените и категорийни признаци в научния труд, повиши многократно надеждността и валидността на направените изводи. Представителните извадки в труда - под формата на таблици и схеми - обобщиха и илюстрираха нагледно резултатите от проведеното изследване, както и обективизираха събраните данни.
- **Биографичният метод** служи за открояването на най-важните биографични данни от реализациите, участията във форуми, конкурси и поръчки на основната група от скулптори, които са част от изследването.

Структура на дисертационният труд

Дисертационният труд е структуриран в четири глави. В глава първа е описан създаденият историко-теоретически фундамент за правилното разбиране на политическия, културния и пространствения² контекст. Изложението в глава първа генерира структурна взаимовръзка с глава трета, в която са представени българските автори, създали творби на територията на континентален Китай. Структурна взаимовръзка се получи и между глави втора и четвърта, които касаят използването на съвременните 3D технологии в скулптурата. В глава втора също е създаден историко-теоретически фундамент към разбирането за основните позиции на приложение на съвременните 3D технологии в скулптурата. Целта е технологиите да бъдат представени тук, а в четвърта глава да се проследи имплементирането на тези технологии от български автори на територията на континентален Китай. Налице са структурни взаимовръзки (*глава първа – глава трета; глава втора - глава четвърта*) между четирите глави от изложението на дисертационния труд.

---

² Под пространствен контекст имаме предвид изграждането на представа за възприетите местообитания на публичната скулптура в градска архитектурна и ландшафтна среда – бел. авт.

ГЛАВА I. Съвременни тенденции и предпоставки в организирането на международни скулптурни форуми в континентален Китай

Международните форуми за монументална скулптура, изложби, фестивали, симпозиуми и всякакви културни събития в Китай започнаха от момента, в който Китай се отвори към света във всяко едно отношение, към края на миналия век. (Филин 2022, с. 3)

Ще изложим проблема, разработвайки структурата на глава първа в седем отделни точки.

Предисловие

Преди започнем да говорим за скулптура на открито, скулптурни паркове и градини, скулптурни форуми и подобни проявления на скулптурата като монументален вид изкуство и нейните хабитати, ние ги дефинираме исторически, изхождайки от техния териториален генезис - Западна и Централна Европа, САЩ; като частни случаи - Израел и Япония. Следва анализ на мащабния обмен в сферата на изкуството и културата - в частност на монументалната скулптура между КНР и останалия свят. Чрез конкретни примери илюстрираме визията за монументалната скулптура и нейните хабитати на територията на континентален Китай.

1. Монументална скулптура от края на XX и началото на XXI век в различни скулптурни паркове и колекции в Западна Европа и САЩ

Скулптурни паркове и градини

Скулптурните паркове и градини, обособени като самостоятелни музеи на открито, започват своя живот в Западна Европа още към средата на XX век. Този пробив и нова визия за обитаемата среда на скулптурата извън стените на

музея, отговаря и вдъхновява много именити художници от средата на XX век. Автори, като: Henry Moore, Barbara Hepworth, Isamu Noguchi, David Smith, Marc di Suvero, Richard Serra, Arnaldo Pomodoro, Anthony Caro, Alexander Calder, Magdalena Abakanowicz, Jean Dubuffet, Claes Oldenburg, James Turrell и др. успяват да дефинират концептуално термините: “Outdoor sculpture” - скулптура на открито, “Open – air sculpture exhibition” – изложба скулптура на открито, „Site specific sculpture” скулптура в среда и др.

Терминът "музей на открито" вдъхва живот на думата "музей" и емоционално описва типа скулптурен парк, чиято мисия е музейна по характер – музей, в който пейзажът и небето заемат мястото на стени, под и таван (Harper, Moyer, Barrie 2008, p. 14).

Открити са като примери: Middelheim Open Air Museum - в Белгия от 1950 година; Storm King Art Center в САЩ, основан през 1960 г.; Helene Kröller-Müller Museum в Нидерландия; Градината Billy Rose Art Garden в Израелския музей в Йерусалим, Израел, основан през 60-те години на XX век; музеят на открито Nakone Nakone Open-Air Museum в Япония и др.

Урбанистична скулптура

Урбанистичната среда – това е конгломератно понятие, означаващо градското пространство (Miles, 2000)

Започнала под формата на изложби, скулптурата в градска среда впоследствие придобива официално узаконен статут под формата на правителствени програми (Тодоров 2014, с. 37). Такъв пример са държавни програми като наименуваната „Процент за изкуство“ в страни като Обединеното Кралство, САЩ и Канада, което на практика означава 1 процент

от брутния вътрешен продукт бива пренасочен за спонсорирането на публично изкуство³.

В тази точка е разгледан един характерен тип организация на градското пространство - квартала Дефанс в Париж, при който скулптурата и пространствата за нейното експониране, са заложени като цялостен план с много възможности за допълнение на колекцията във времето.

2. Видове международни скулптурни форуми

Тук предварително подчертавам значението на понятието „форум“, в което се съчетават различни скулптурни събития, организирани с цел създаването на големи колекции на монументална скулптура на открито. В нашия фокус са форуми и организации, които са на територията на континентален Китай.

Международен скулптурен симпозиум

В основните си принципи скулптурният симпозиум е израз на чисто изкуство, защото де-интимизира процеса на овладяване на материята и я превръща в относително колективен процес на взаимно вдъхновение.

Произлизащ от основното течение „Движение симпозиум“ (1959), международният скулптурен симпозиум се развива в различни модификации. В КНР той е привнесен като формат през втората половина на 90-те години на XX век. Подобно на други видове структурни формати, привнесени отвън, в Китай се практикува те веднага да бъдат трансформирани, за да заработят в локалния контекст. Характерно за Китайския скулптурен симпозиум е, че предвид монументалните размери на направените скулптури, се налага авторите да имат множество професионални асистенти – каменоделци, железари, заварчици и др., което прави процеса на създаване още по мащабен.

---

³ Това е аргумент, който ще разгледаме в детайл в детайл в 4 – та точка от настоящата глава касаеща културните политики в КНР, като в цялостният труд разгледаме примери и от тези развивани от Западните държави – бел. авт.

Международна скулптурна изложба

Различни организации на територията на континентален Китай провеждат форуми, които генерират огромен брой монументални скулптури на открито, предназначени за различни локации. Най-общо това са *Международни скулптурни изложби*, но в своето заглавие те варират: Международен скулптурен конкурс, международен скулптурен лагер, Международна изложба за градска скулптура, Международна скулптурна награда и др. Вариациите са многобройни и някои от тях ще бъдат назовани в конкретни примери и таблици в трета глава от изложението.

В своя най-общ генезис, международната скулптурна изложба на територията на континентален Китай се провежда с една основна цел и тя е да продуцира определен брой монументални скулптури, за които предварително е съставен план, според който е решено за всяка творба или група от творби къде ще бъдат инсталирани.

3. Китай – исторически предпоставки и реформи към отвореност

В точка три е направен кратък обзор с фокус върху политико - историческият контекст, в който съществуват предметът и обектът на изследването. След дълги и преломни моменти в историята на съвременната си държавна структура, КНР достига до продължителна стабилност и мощна икономика, която дава основание на културата и изкуството да се превърнат в силно оръжие или т.нар. „*мека сила*“. Международният обмен се засилва и инвестицията в „най-новото“, „най-доброто“ и „най-качественото“ от практиките на изкуството и културата със западен произход се превръща в част от недвижимата културна ценност на страната. В контекста на този мащабен културен обмен на изкуство и традиции се вписват и десетките реализирани монументални скулптури от български автори от началото на XXI век насам, които са основен предмет на настоящето изследване.

4. Исторически предпоставки и зараждане на парковата скулптура на територията на континентален Китай

Историята на развитието на китайските скулптурни паркове може да бъде разделена на три етапа: начален етап (1980–1993 г.), етап на търсене (1993–2002 г.) и етап на окончателно формиране (след 2002 г.) (Junpan 2017, p. 363).

Можем да посочим няколко примера на първоначални, но знакови паркови формации, гъсто населени с монументална скулптура, това са: първият⁴ скулптурен парк в континентален Китай (основан през 1985 година) и създаден след няколко поредици на международна скулптурна изложба и симпозиум – Шицзиншан в Пекин (Shijingshan, Beijing); Световният скулптурен парк в Чангчун, провинция Дзилин (Changchun, Jilin Province), отворен през 2003 година; скулптурният парк в Гуйлин (Guilin Yuzi Park, Guansi), който е създал своята богата колекция след провеждането на 11 международни скулптурни симпозиума в периода 1997-2004 година.

Културна политика в Китай от началото на XXI век

Културните индустрии в КНР са приети в 11-ия петгодишен план (2005-10) и са „опорна индустрия“ в 12-тия петгодишен план (2011-15). Това е подкрепено от нарастващи инвестиции в академични изследвания, като интелектуалците от академичните среди бързо трансформират позицията си. Следва разрастване на изследователски центрове и статии за анализ на индустрията, предоставяйки пространство за нов вид академична дисциплина, успоредна на подобни в развития Запад. В допълнение - културните индустрии са обявени за „опорна индустрия“ също в 13-ия петгодишен план (2016-20) (O'Connor, Gu 2020, pp. 230–240).

Икономическата мощ на културните индустрии ще бъде част от "меката сила" (guan shili) на Китай. По време на основната си реч на XVII

---

⁴ Тайвански културен център Hualien през 1980 г. е първият скулптурен парк от музееен тип в КНР, разположен на базата на център за изкуства, но тъй като остров Тайван не е в териториалният обхват на изследването считаме, че Шицзиншан в Пекин създаден през 1985 за първи на територията на континентален Китай – бел. авт.

конгрес на ККП, президентът на КНР Ху Цзинтао няколко пъти подчертава нуждата от „автономни иновации“: „културата става все по-важен източник на национално сближаване и творчество и фактор с нарастващо значение в съревнованието за цялостна национална сила”(ibid, 2020).

„Не е тайна за никого, че за този абсолютно кратък период Китай направи гигантски скок във всички възможни сфери и отрасли на живота, но не остана назад и в областта на изкуството, което се разви неимоверно за този кратък исторически период.“⁵

Планиране на публична скулптура в Китай

В научната разработка са проследени реализации на публична скулптура на международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от различен характер. Виталността на голяма част от разгледаните примери е следствие от политиките за развитие на градската скулптура от локални или държавни бюра за планиране на градска скулптура. Градската администрация, представена от едноименните бюра за планиране на градска скулптура в повечето случаи изпълнява ролята на основен спонсор в лицето на държавата и патрон, както и на домакин на съответният форум. Де факто до голяма степен организацията се поема от професионални и академични институции, които в голямата си част са също държавни (под контрола на ККП), да съставят правилата и да реализират цялостно международния скулптурен форум.

През второто десетилетие на ХХІ век специализираните институции се стремят да изградят модел, по който да бъдат организирани международните скулптурни паркове, с ясни критерии и ниво.

---

⁵ ФИЛИН, Георги, 2022. Приложение 6, Анкета - въпросник, отговори на скулптора проф. Георги Филин, „Българските автори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от края на 90-те години на ХХ век до началото на 20-те години на ХХІ век. Съвременни тенденции и технологии в реализирането на скулптура в публична среда.“. с. 3. 26 July 2022. – бел. авт.

5. Китайският скулптурен институт – основен легален орган за организиране на скулптурни форуми

Китайският скулптурен институт (CSI) е национална скулптурна художествена и академична организация, пряко подчинена на Министерството на културата на Китайската народна република. Създадена с одобрението на Министерството на гражданските въпроси на КНР през май 1992 г., тя е единствената национална организация със статут на юридическо лице в областта на скулптурата (*China Sculpture Institute, About us*).

В точка 5 са разгледани различните функции, опит и значение на Китайския скулптурен институт в организирането на международни скулптурни форуми за монументална скулптура на територията на континентален Китай.

6. Два примера за формиране на постоянна скулптурна експозиция в парк посредством международен скулптурен форум

Моделът Уху (Wuhu). Скулптурен музей на открито в град Wuhu

„Моделът Уху“ е сентенция, която обвързва три институции в организирането на международна скулптурна изложба и награда на името на известия китайски скулптор Лиу Кайцю (Liu Kaiqu). Успешното сътрудничество между Китайския скулптурен институт, Китайската академия за изкуства в Пекин (CAFA) и Общинското бюро по култура и скулптурно планиране в град Уху, води до нови перспективи в ръководството и планирането на скулптурните паркове - пример е паркът в град Уху, провинция Анхуй (Wuhu, Anhui), който олицетворява „модела Уху“. Наградата „Liu Kaiqu“ е учредена през 2011 г., а „моделът Уху“ като термин е посочен по-късно от д-р Sun Zhenhua. Според него: „моделът Уху“ преди всичко предоставя полезен опит за развитието на китайска градска скулптура. Нещо повече - този модел е уникален „продукт“ на КНР, защото е резултат от сложните отношения на еволюция: от консервативно към

модерно - в контекста на културната политика, и сътрудничеството между индустриите.

В резултат на поддържаните насоки на модела Wuhu, след десет години нарастваща обществена колекция, скулптурният парк дава тласък на градската икономика и културния туризъм и вече е специална естетическа забележителност в град Wuhu.

Креативният двигател - международните награди за скулптура „Лиу Кайцю“ (“*Liu Kaiqu Award*”)

В световен мащаб създаването на скулптурни паркове често е пряко свързано със скулптурните изложби - изложбите са ключов фактор за разширяване на експозицията на парковете-музеи. Изложбите са само временна творческа дейност, но същевременно подобна експозиция на открито кара скулптора да се замисли върху проблема за свързването на природата и скулптурата - проблем, който не може да бъде резултат на краткотрайни дейности, а трябва да бъде последователно изучаван и експериментиран в процеса на създаване на постоянни скулптурни паркове (Junnan, 2017, p. 364).

Ето основните характеристики на замисъла, организирането, регламента и постигнатите резултати от осем последователни години на провеждане на Международната изложба за скулптура “China Wuhu Liu Kaiqu Award”. Осмислям термина „креативен двигател“ като метафора за генерирането на мащабната перманентна експозиция в скулптурния парк в град Уху. Цитирани са основни лица, които дирижират организирането на форума и синтезират неговото значение в контекста на КНР и в световния такъв.

Част от световно известните автори, които имат публични скулптури в скулптурният парк в Уху, това са: Bruce Beasley, Billy Lee, John Van Alstine, Ralfonso, Michael Dunbar, Jörg Plickat, Dina Merhav, Karin van Ommeren, Antonio Vigo, Jon Barlow Hudson и др.

Световният скулптурен парк в Чанчун

В Чанчун - най-големият град и административен център на провинция Дзилин в КНР - от 1997 година се провеждат редица скулптурни симпозиуми(Scarlett, 2020, pp. 29–31). През септември 2003 г. се провеждат церемониите по откриване на четвъртия скулптурен симпозиум в Чанчун и откриването на Световния скулптурен парк (Changchun World Sculpture Park). След това местната администрация продължава да организира симпозиуми и днес парк Чанчун, със своята зряла и цялостна изложба, е един от най-големите по площ, брой произведения и дълга история в цял Китай(Junpan 2017, pp. 360–372). След 19 поредни издания на форума, броят на скулптурите достига до най-мощната колекция на територията на континентален Китай - 846 монументални творби на открито. В парка са разположени скулптурни произведения, създадени от 397 скулптори от 212 страни и територии на пет континента(*Introduction to Changchun World Sculpture Garden*).

Скулптурните паркове в град Чанчун помещават на територията си, освен най-мощната досега колекция за монументална скулптура, дело на творци идващи от най-разнообразен световен етнос в КНР, но и няколко затворени музея, които имат сходна концепция да култивират част от световното културно наследство.

7. Невъзможен опит за сравнение на някои паркове в САЩ и Европа с тези на територията на континентален Китай

„В Западния свят сериозни съвременни ценни скулптурни произведения се срещат не толкова в публични паркове, а в затворени частни паркови колекции, или в дворцовите традиционни класически градини и паркове“⁶

---

⁶ ФИЛИН, Георги, 2022. Приложение 6, Анкета - въпросник, отговори на скулптора проф. Георги Филин, „Българските автори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години на XXI век. Съвременни тенденции и технологии в реализирането на скулптура в публична среда.“. с. 5. 26 July 2022. – бел. авт.

В КНР, за разлика от - най-общо казано - „Западния свят“ (САЩ, Западна и Централна Европа, Япония, Израел и други страни със сходни стандарти за скулптурно-паркови организации), наблюдаваме различна концепция за производството на обществени градски скулптури в парковете и зелените площи в съвременните градове. Тук разграничавам моделите на организация на скулптурни паркове в КНР и тези който дефинираме най-общо като „западни“. Използвани са различни критерии за сравнение, без претенция за задълбочено изследване извън контекста на труда. Така се придобива по-ясна представа за появилите се възможности от началото на ХХІ век, предизвикали любопитство у изследваните български автори.

ГЛАВА II. Развитие и имплементиране на съвременните технологии в реализирането на монументална скулптура

В тази глава, която по същество е исторически и теоретичен преглед на съвременните 3D технологии в реализирането на монументална скулптура са представени освен главни технологични процеси, така и терминологични дефиниции за основните категории от техники и технологии.

Обективно - съдържанието на втора глава, не би могло да обхване целия спектър от 3D технологии, взаимовръзките помежду им и с традиционните техники в скулптурата. 3D технологиите - особено през второ десетилетие на ХХІ век - да се развиват с огромна скорост, което затруднява осмислянето им като на медиум в скулптурата и изкуството въобще.

1. Иновативни 3D технологии за реализирането на скулптура от началото на ХХІ – век

Дефинирани са основни термини, с цел да читателят да бъде терминологично подготвен и наясно със основите на проблема. Какво е софтуер, компютърен софтуер, разграничени са 2D компютърната графика и 3D компютърната графика; термина Хардуер и неговите различни физически проявления.

В новия XXI век целият натрупан опит в 3D технологиите в предходните десетилетия на XX век дава повод на различни артисти да експериментират и да използват технологиите като мощно средство в съвременната скулптура.

Три примера с пионери-скулптори, които имплементират технологии - както софтуерни, така и хардуерни. Първият е скулпторът Bruce Beasley, който още през 80-те години на XX век е пионер в изследването и развитието на CAD (Computer Aided Design) или компютърно подпомогнатото проектиране в скулптурата, както и в скулптурния 3D печат.

Вторият пример е с проекта „*Identity Engine*“ на британският скулптор Anish Kapoor и Factum Arte, работят заедно няколко години върху развитието на циментовия 3D печат и проучването на нови начини за генериране на форма.

Третият пример е с богатото на техники и материали творчество на скулптора Tony Gragg, който започва да експериментира със съвременните 3D технологии още от средата на 90-те години на XX век.

2. Пространството на съвременния скулптор – между аналоговата и дигиталната реалност

Под „аналогова реалност“ имаме предвид следното: пространството в което традиционната скулптура и съответните скулптурни технологии и техники се развиват от античността, през епохата на Ренесанса до Неокласицизма, както и Модерната скулптура от началото на XX век, с някои изключения от по-късния етап на модерното изкуството. Аналоговата скулптура съществува там, където скулпторът работи с материали, обработени в реалното физическо измерение, в което той и скулптурата съществуват заедно, и където всичко материално битува. Можем да разглеждаме дигиталната реалност в сферата на скулптурата като естествено продължение и развитие на традиционната аналогова скулптура, като нейно разклонение, чрез което скулптурата еволюира в днешната епоха.

3. Психо-физическите разлики в перцепциите между двата свята на традиционната и дигиталната скулптура, могат да бъдат разделени най-общо в следните сетивни усещания: навигация(зрение); допир (тактилна чувствителност); миризма(обоняние).

Навигация: Най-общо това е термин, който визира зрителната ориентация на скулптора в пространството около и вътре в творбата му. При дигиталното моделиране можем да селектираме отделни участъци от скулптурата и да деактивираме други, за да обработим селектираните, без да нарушаваме целостта на други части. Можем да завъртаме, транслираме и да копираме безкрайно всички компоненти заедно или поотделно от скулптурата.

Допир: При традиционното моделиране с глина, усещането за допир включва много различни неща: температура, налягане и вибрации. Дигиталните процеси премахват тактилните усещания от скулптурирането. На този етап скулпторите биха могли да изпитат ограничени тактилни усещания чрез някакъв софтуер, комбиниран със специфичен хардуер.

Мирис: В процеса на генериране изкуство се срещат различни видове миризми, като те се определят от спецификата на материала и технологията на творбата. Например, миризмата в ателието на дърводелец или ателие на живописец, който работи с маслени бои, не могат да се сбъркат. За да може да проектира каквато и да е скулптура дигитално, скулпторът трябва да има предишен опит с реални аналогови материали, особено ако крайната цел е тя да бъде изпълнена в материал.

4. Скулптурен прототип – 3D моделиране и 3D скулптиране

Голяма част от 3D софтуерите изхождат и се базират на опита в скулптурата, както и на архитектурата. В развитието на софтуерите за моделиране можем да открием две зависимости: *техническо* генериране на форма и *органично* генериране на форма. Техническото генериране на форма

можем да дефинираме като 3D моделиране, чрез което скулпторът произвежда върховете на даден обект, като използва полигонална мрежа. С други думи, моделирането на 3D обект се извършва върху всякаква повърхност с манипулиране на полигони, ръбове, лица и върхове. Дигиталното моделиране се характеризира с операции като добавяне, преместване и по друг начин модифициране на точки, линии, равнини и ъгли, чрез завъртане и транслиране.

Докато, 3D скулптирането често се описва като по-органичен процес, като традиционното скулптиране, при което човек дърпа и бута виртуална глина. С програмите за 3D скулптиране, полигоналното моделиране и геометрията зад изкуството не са приоритетен проблем; вместо това художникът оформя желаната от тях форма (Mongeon 2016, p. 18).

5. Физическите инструменти на 3D технологиите: 3D сканиране; 3D принтиране; 3D CNC – рутер/робот

3D сканиране

3D сканирането е технология за създаване на точни и прецизни дигитални 3D модели на обекти от физическия свят. С тази технология се улавят формата и геометрията на даден обект чрез 3D скенер. Резултатът е 3D файл, който може да се съхрани, моделира и редактира и дори 3D принтира. В технологията на 3D сканиране, можем да различим следните процеси: **фотограметрия; структурирано светлинно сканиране; лазерно сканиране и компютърна томография.**

3D принтиране

Триизмерният печат или 3D печат е съвременна технология за печат (изработка) на триизмерен твърд предмет с произволна форма с помощта на дигитален 3D модел. Реализира се като адитивен процес, като се нанасят последователни слоеве от материала, изграждайки нива, които затварят всички точки съответно в равнини или повърхнини. Можем да разграничим някои от

основните технологии в процеса на 3D принтирането: Моделиране на разтопено отлагане **FDM** (Fused Deposition Modelling); Стереолитография **SLA** (Stereolithography); Селективно лазерно синтероване **SLS** (Selective Laser Sintering); Фотополимеризация.; Селективно лазерно топене (**SLM**) и др.

3D CNC – рутер-фреза/робот

Терминът субтрактивен характеризира тези методи на възпроизвеждане въз основа на идеята за производство на реплика, чрез извайване на блок от материал, обикновено с компютърно контролиран фрезов инструмент (CNC машини). Под CNC машини имаме предвид: 3D CNC фреза, 3D CNC рутер, и 6 или 7-осните CNC работи, които са основните машини които се използват за изработка на монументална скулптура.

6. Скулптурата интегрирана в 3D среда посредством 3D рендер

Използвайки софтуер за 3D моделиране или скулптиране, се налага скулпторът да остойности 3D проекта като 3D обект с цвят, материал или текстура. Като се добавят тези стойности, скулптурата придобива определен характер, формата променя своя смисъл дори и при най-малката разлика в тона на локалния цвят. Обикновено моделираната форма предварително е съобразена с характеристиките на материала, в който ще бъде реализирана.

Действително софтуерите за рендериране подпомагат редица конструктивни процеси в проектирането на скулптура: избор на материал, текстура и финала визия на скулптурата; ситуиране и мащабиране скулптурен обект в архитектурна и урбанистична среда; финално представяне на готов проект пред жури, експертна комисия на конкурс или инвеститор.

7. Позиции на приложение на съвременните 3D технологии

Можем да отделим три степени на приложение на 3D технологиите:

Изцяло използвани. Най-общо, по този начин работят автори, които са избрали техните творчески процеси да преминат и да се интегрират изцяло с

новите 3D технологии. 3D технологиите са валидни в най-широк смисъл – от концептуален дизайн до крайното изработване на скулптурата.

Почти напълно използвани - това е най-обширната група от автори, които привнасят чрез идеите си всевъзможни комбинации между традиционните и дигиталните технологии. Много автори използват целия наличен арсенал от дигитални и традиционни технологии за работата си, което, всъщност, означава едно постоянно прехвърляне на работата между дигитално и реално(аналогово).

Частично използвани – капацитетите на 3D технологиите се използват най-често за уголемяване/прехвърляне на размера и мащаба на скулптурата: първо чрез 3D скенер и впоследствие изработката от 3D принтер или 3D CNC рутер. Тук технологиите се ползват статично, просто за да пренесат информацията, която е сканирана в различен мащаб и материал.

ГЛАВА III. Автори, включени в изследването. Обзор и анализ на реализираните творби на българските автори в скулптурни форуми в континентален Китай в периода 1999 – 2022 г.

“Най голямото удовлетворение за мен остава, че след повече от двадесет годишното ми творческо присъствие и работа в Китай, оставих моя отпечатък в китайската монументална скулптура. Удостоен бях с престижни награди, сътворих голям брой монументални творби от гранит, мрамор и метал, които красят паркове и площади в повече от двадесет от най известните китайски града.”⁷

Проф. Георги Филин

---

⁷ ФИЛИН, Георги, 2022. Приложение 6, Анкета - въпросник, отговори на скулптора проф. Георги Филин, „Българските автори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години на XXI век. Съвременни тенденции и технологии в реализирането на скулптура в публична среда.“. с. 4. 26 July 2022. – бел. авт.

1. Националната художествена академия – утвърдена академична среда за развитие на таланта на българските скулптори

Подчертано е значението на академичния фактор, формирал основни качества и професионализъм при изследваните в съдържанието автори. Според статистиката на изследването, а и не само, това се дължи преди всичко на доказан авторитет на Националната художествена академия (НХА) в град София, като основна институция в която се изучава художествено образование в Република България. От 23-мата изследвани автори, 21 са завършили Националната художествената академия. Това прави 91.30%⁸ от всички разгледани автори в изследването. Завършилите специалност скулптура в НХА са 18 автори; специалност резба – един; специалност стенопис – двама. Големи и доказани имена на българската скулптура, автори– педагози са преподавали през периода, които визирахме, като например: проф. Любомир Далчев, акад. Величко Минев, проф. Илия Илиев, проф. Борис Гондов, акад. Крум Дамянов, проф. Ангел Станев, проф. Емил Попов, проф. Емил Мирчев и др. Тези скулптори – педагози, заедно с другите преподаватели и асистенти в Националната художествена академия, са участвали във формирането на професионалния академичен опит в скулптурата на авторите в труда. Един от конкретните въпроси, зададени от автора на научния труд към скулпторите от изследването, е да посочат конкретни причини за успеха на българските автори в Китай. Повечето от тях посочват силната академична подготовка в Националната художествена академия като причина за успешното им представяне в чужбина.

2. Българско участие в международни скулптурни форуми във времеви период на изследването

Настоящото изследване за пръв път обзорно представя и датира в самостоятелен научен труд широкообхватния художествен материал, генериран

---

⁸ Първата стъпка е да разделите 21 на 23, за да получите отговора в десетична форма: $21 \div 23 \approx 0.9130$. След това умножаваме отговора от първата стъпка по сто, за да получим отговора като процент: $0.9130 \times 100 = 91.30\%$ - бел. авт.

от български скулптори в континентален Китай. Машабната информация е обработена много внимателно, методологично и последователно. Изследването се позовава на различни източници, главно чуждестранни, като целта е да сравни и синтезира с данните, предоставени и споделени лично от авторите. Данните са допълнително сверени и с личните уебсайтове, блогове и професионални страници на авторите, предмет на изследването.

Благодарение на доверието и съгласието за сътрудничество на основната група скулптори - 12 автори, разгледани в труда - бяха събрани голямо количество данни, които след преосмисляне и подреждане са синтезирани в 2 схеми и 9 отделни таблици, които илюстрират и обективизират визуално някои от твърденията и защитените тези в този текст. Диференцирани са количествени и категорийни признаци и показатели по следния начин: заглавие на творбата; материал/и; размери; наградна история. Така е създадена първа по рода си датировка с кратък, но изчерпателен анализ към нея.

След обстойната обработка на наличните събрани данни, изследването предлага представителна извадка – синтез на количествени параметри, симплифицирани като големи числа.

В настоящото изследване са датирани общо 47 международни скулптурни форума на територията на континентален Китай, в които са участвали български скулптори в периода между 1999-2022 година. **Разгледани са подробно 28 форума**, разпределени в **8 таблици** в тази глава на труда. След типов разбор цифрите изглеждат така: 47-те международни скулптурни форума включват: 18 международни скулптурни симпозиума , 18 международни скулптурни изложби; 3 международни скулптурни конкурса, 3 международни скулптурни фестивала, 2 международни скулптурни състезания, 1 международен скулптурен уъркшоп, 1 международна скулптурна резиденция, 1 международен лагер за създаване на скулптури в пустинята.

В хода на изследването, на база събраните данни, проучени и анализирани в различни източници като: биографични данни на авторите; хронологични данни за реализации от лични уебсайтове и от страници на художествени галерии и институции, които ги представляват; списъци от селекции публикувани на официални страници на форуми и институции - организатори на международни събития; официални страници на музей на открито, беше установено следното: в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай са взели участие **23-ма български скулптори**. Общия брой на реализации, за които изследването има данни, че са от български автори, са 117 броя монументални скулптури. Научната разработка има подробни данни за **84 от монументалните скулптури**, подлежащи на широк анализ. От общия брой международни скулптурни форуми, за които имаме данни, че са участвали български автори, в хода на изследването беше открита подробна информация за **28 форума**, които са описани в следващите части на глава трета.

С помощта на дедуктивен подход са разгледани в детайли и подредени по признаци (години, автори, творби, материали, размери) данните от различните периоди на времеви диапазон на изследването (1999-2022г.)

3. Открояване и категоризиране на три групи скулптори, разделени според основни критерии: брой участия, реализации и награди

Диференцираното разделение е на база обективни признаци, които са формирани като доказателствена фактология в изследването. Също така съзнателно този труд се разграничава от твърдения, които да определят творбите на някои от авторите като добри или лоши, сполучливи или не. Както и сравнителен анализ дали някоя работа или автор съдържа по-силни естетически или формотворчески качества от други. Подобен критичен анализ не е цел на настоящата разработка, защото това би означавало, тя да надхвърли многократно пределите, допустими за дисертационен труд.

Количествените резултати, пряко свързани с конкретни данни, разпределени в отделни таблици, подкрепени и със снимков материал, оформен в приложения на настоящия труд, могат да бъдат достатъчен доказателствен материал за по-нататъшно и подробно изследване на характерните художествени качества у всяка творба или автор.

Всички датирани 23-ма български автори са разделени в 3 групи: първа - **Основни, силно представени автори**; втора – **Основни, трайно представени автори**; трета – **Частично представени автори**.

Основни, силно представени автори. В групата на основните и най-силно представени български автори категорично се открояват имената на **Петър Петров** и **проф. Георги Филин**. Впоследствие в съдържанието на настоящата глава от изследването, ще видим че двамата автори са фундаментални за възприемането на българското скулптурно присъствие в Китай. Биографичните данни за авторите от двете основни групи са представени отделно и обстойно в Приложение 7.

Количествените изводи, до които проучването достигна са, че общият брой на реализираните творби от Петър Петров и проф. Георги Филин за периода от 1999-2022 година е **54 монументални скулптури**. Това число представлява **46,15%** от цялостния брой на реализирани творби от всички 23-ма български автори в континентален Китай.

Основни, трайно представени автори. Втората група от основни български автори, които са трайно представени на Китайската сцена за монументална скулптура, наброява 9 автори, като тяхното творческо реализиране на територията на континентален Китай се разпростира в целия разглеждан период на изследването. Авторите които, поставяме в тази група са: **доц. д-р Тодор Тодоров, Агнеса Петрова, Лилия Поборникова, Георги Георгиев, доц. Георги Минчев, Радослав Султов, Камен Танев, Албена Михайлова и Снежана Симеонова.**

Изброените автори генерират в периода между 2000-2022 година общо **48 монументални скулптури**, инсталирани перманентно на територията на континентален Китай.

Частично(слабо) представени автори. Трябва да отбележим, че авторите попадат в нея единствено на база количествени стойности - брой на техните участия и реализации в континентален Китай към момента на завършване на настоящето изследване. Тоест, участията на повечето автори, които са в тази група, се приемат като изолиран случай, индивидуален по своя характер. При тях до този момент не се наблюдава постоянно или поне серийно присъствие на Китайската скулптурна сцена. В тази група са **12 български скулптори**, които общо имат реализирани **15 монументални скулптури** на територията на континентален Китай. Трима от авторите са реализирали по две монументални скулптури, това са: **проф. Митко Динев, Людмил Бонев и Тодор Караманов**. Другите девет автори имат по една реализация, това са: **доц. д-р Пенчо Добрев, проф. Стефан Лютаков, Минчо Минев, проф. Велислав Минеков, Красимир Яков, доц. Кирил Матеев, Хари Арабян, Здравко Здравков и Рафаил Георгиев**.

Авторите от тази група са с частично участие в големите процеси, които нашето изследване проследява, но въпреки това не можем да подценим техния принос към цялостното представяне на българските скулптори в КНР. Нещо повече - без участието на всички тези автори, нашето изследване не би могло да претендира за цялостност, както и да остави усещането за такава в реципиента.

4. Участия в периода между 1999 – 2010 година

В първият период, разглеждан като част от цялостното изследване и периодизация на дисертацията, установихме, подредихме и датирахме хронологично общо **осем международни скулптурни форума** в които български автори са взели участие и са реализирали перманентна монументална скулптура на територията на континентален Китай. Реализираните скулптури, които

изследването датира и представя са общо **20**. Монументалните скулптури са реализирани предимно в камък, но намираме и такива изработени в бронз и стомана. Изследваните автори-пионери са **осем: Петър Петров, Минчо Минев, проф. Георги Филин, доц. д-р Тодор Тодоров, Людмил Бонев, Проф. Митко Динев, Агнеса Петрова и Лилия Поборникова.**

Фактологически успех на този период е установяването на трайни културни връзки между българските и китайските съсловия в сферата на скулптурата. Установих, че първото участие на международен скулптурен форум на територията на Континентален Китай е било през пролетта на 1999 година. Събитието се нарича „Yuzi Paradise Sculpture symposium“ в град Guilin (бълг. Гуйейлин). В него взема участие за първи път българският скулптор Петър Петров. Скулптурата на Петров се нарича Growth, сътворена от бял мраморен блок. Височината ѝ е 4 м. и в нея младият скулптор развива ранни формотворчески търсения - от годините, когато все още е студент в НХА.

През есента на 1999-та година датираме второто участие на български скулптор - Минчо Минев - който представя Република България за пръв път на международния скулптурен симпозиум в град Чанчун “Changchun International Sculpture Symposium”.

Нататък са проследени, представени и датирани още 18 монументални скулптури, дело на другите 6 автори. Форумите в разглеждания период могат да бъдат разделени структурно на: две международни скулптурни изложби и шест международни скулптурни симпозиума: „**Yuzi Paradise Sculpture symposium**“; “**Changchun International Sculpture Symposium**”; “**China International City Sculpture Exhibition and Symposium in Beijing 2002**”; **China International City Sculpture Exhibition and Symposium in Fuzhou 2003**”; “**Hui'An International Sculpture symposium China**”; “**Urumqi International Sculpture Symposium**”; “**International Urban Sculpture Symposium in Tangshan**”; “**China Taizhou**

International Urban Sculpture Symposium”; “China (Tongling) International Copper Sculpture Exhibition”

В рамките на разгледания първи период отчитаме значителен брой български скулптори, които създават монументални творби както в паркова, така и в градска среда на територията на континентален Китай. Открояват се няколко имена, които се утвърждават като основни фигури от чуждестранната скулптура в страната.

5. Участия в периода между 2011 – 2014 година

Изследваният период между 2011 – 2014 година се характеризира от една страна с появата на първите големи награди на международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай в биографиите на български скулптори. А от друга - с появата на нови имена на български автори, които стартират обещаващо прогресивни реализации на територията на континентален Китай през следващите години. Изследваните автори в точка 5 са **петима: Петър Петров, проф. Георги Филин, доц. д-р Тодор Тодоров, Албена Михайлова и Камен Танев.**

Международните скулптурни форуми, описани в тази част са **четири**⁹. Прави впечатление, че на три от тях участват повече от двама български автори. Тенденция, която продължава от първия етап. Форумите от разглеждания период могат да бъдат разделени структурно на: две международни скулптурни изложби, един международен скулптурен симпозиум и един международен скулптурен конкурс. Това са форумите: **“Hui'An International Sculpture**

---

⁹ Още тук е редно да направим, следното пояснение: в последните три точки от глава трета (8,9,10) са разгледани и анализирани, реализации на български автори, които са от събития различни от тези в периодиката разгледана в точките от 4-та до 7-ма. Решихме да обърнем допълнително внимание на събития, чиито организатор е Китайският скулптурен институт, също така форуми на които има концентрирано участие на български автори, както например: международната скулптурна изложба – награда „Лиу Кайцю“ или тези в международния скулптурен симпозиум в Чанчун. Важно е поясним, че датировката на събития описана отделно в тези три точки, съвпада с тази описана в периодиката на точките 4-та до 7-ма. За да бъде избегнато неоснователно дублиране и съвпадение на имена, автори, заглавия и години в приложение 5 в три допълнителни таблици са описани и илюстрирани участията от точки 8, 9 и 10 на глава трета – бел. авт.

symposium”; “Shanghai city sculpture invitational exhibition - Beyond Expressions”; “Pingtang International Outdoor Sculpture Exhibition 2014”; “The Nanjing International Sports Sculpture Competition”.

Реализираните монументални - публични скулптури, инсталирани в различни паркове и градски площи на територията на континентален Китай от периода са **9**. Материалите и технологиите започват да варират все повече - към класическите камък, бронз и стомана се добавя за първи път и неръждаемата стомана като материал за реализиране на една от монументалните скулптури.

6. Участия в периода между 2015 – 2018 година

Събитията, в които сме датирали отделни автори и техните творби, са общо **четири**. Относително нови автори за периода и териториалните граници на изследването, са доц. Георги Минчев¹⁰ и проф. Велислав Минеков. Българските автори, разгледани в тази точка са **5**, като монументалните скулптури, реализирани от тях са общо **8**. Авторите са: **Петър Петров, проф. Георги Филин, Камен Танев, проф. Велислав Минеков и доц. Георги Минчев.**

Материалите с които са реализирани 8-те скулптури варират от камък и бронз до кортен стомана.

Форумите в разглеждания период се разделят на: една международна скулптурна изложба и три международни скулптурни симпозиума. Това са форумите: **“China Fuzhou International Sculpture Competition 2015”; “JiaXing International Marble Sculpture Symposium”; “China Changsha International Sculpture Symposium”;** „ международният скулптурен симпозиум на „Пътят Xuanzang“ в Тунгчуан“

7. Участия в периода между 2019 – 2022 година

Периодът се характеризира от една страна с разнообразието от скулптурни форуми и събития. От друга страна - в началото на 2020 година пандемията от

---

¹⁰ Доц. Георги Минчев, участва за първи път и печели важна награда от форума „Лиу Кайцо“ Liu Kaiqu Award, през 2014 година. Форумът, неговите участници и награди е разгледан обширно в точка 10 – бел. авт.

Ковид 19 забави, отложи или дефинитивно закри за неопределено време почти всички големи събития на територията на континентален Китай.

Споменатите глобални процеси създадоха възможности за развитието и налагането на различни нови технологии, включително и технологии в скулптурата. Както развитието на комуникациите от дистанция, така и в реализирането на монументална скулптура от дистанция беше изпитано и доказано на практика като релевантно, като възможен способ на работа, дори и след края пандемията.

В рамките на нашето изследване разгледахме четири важни международни скулптурни форума с **11** реализации от общо 14 на **шестима** български автори. Това са скулпторите: **проф. Георги Филин, Петър Петров, Лилия Поборникова, Агнеса Петрова, Георги Георгиев и Здравко Здравков.**

Материалите са камък, стомана и неръждаема стомана, като неръждаемата стомана се превръща в доминиращ материал в монументалната скулптура.

Четири международни скулптурни форума от периода са разделени структурно на: една международна скулптурна изложба, един международен скулптурен симпозиум, един международен лагер за създаване на скулптури в пустинята и един международен скулптурен фестивал. Това са форумите: **“2019 China Hengshui Urban Sculpture Art Festival”**; **3rd , 4th “Shenzhen "Spoonbill Cup" Public Art Excellent Works Exhibition”**; **“The 2019 /2022 Minqin (China) Second Desert Sculpture International Creation Camp“**

8. Участия в международния скулптурен симпозиум в Чанчун (Changchun) в периода между 1999 и 2019 година

Периодът, които ще разгледаме в точка 8, е дълъг и се разгръща между 1999 и 2019 година. Международният скулптурен симпозиум в град Чанчун е събитието за монументална скулптура с най-дълга история на територията на континентален Китай. В настоящето изследване датираме реализациите на **11**

български автори, представили България на **12** от общо 23 издания¹¹ (19 са официални) на международния скулптурен симпозиум в Чанчун в периода между 1999 – 2019 година. Изследваните автори, участвали във форума през годините са: **Минчо Минев**(1999г.), **Людмил Бонев**(2000г.), **Красимир Яков**(2011г.), **проф. Стефан Лютаков**(2012г.), **Тодор Караманов**(2010, 2012г.), **Снежана Симеонова**(2013г.), **Радослав Султов**(2015г.), **доц. Георги Минчев**(2016г.), **Агнеса Петрова**(2016г.), **доц. д-р Пенчо Добрев**(2018г.) и **Георги Георгиев**(2017, 2018, 2019г.).

Монументалните скулптури, реализирани през този период от посочените автори, са общо **16**, което прави колекцията на българска монументална скулптура в световния скулптурен парк в град Чанчун една от най-големите в световен план. Разбира се, творбите са разпръснати в различни локации в парка и около парковите градски пространства. От гледна точка на материалите за направата на скулптурите, най-използвани от българските автори са камък и бронз.

9. Участия в скулптурни форуми, чийто организатор и съорганизатор е Китайският скулптурен институт в периода между 2010 – 2019 година

Предвид официализирания от държавните органи на КНР статут на Китайския скулптурен институт (накратко CSI), в отделна точка разглеждаме форуми и събития в сферата на монументалната скулптура на територията на континентален Китай с участие и реализации на български автори, организирани под прякото дирижиране на тази професионална институция.

Настоящото изследване успешно събра данни за общо 6 международни скулптурни форума, организирани и съ-спонсорирани от CSI, в които участват

---

¹¹ Необходимо е да поясним следното: организаторите на международния скулптурен симпозиум започват да номерират изданията (първо, второ, трето,.. издание) едва от 2000 година. Предишните 3 издания от 97-ма, 98-ма и 99-та година влизат в общата статистика, но без да бъдат номерирани по този начин – бел. авт.

български автори. В тази подточка ще разгледаме ⁵¹² от тях реализирани в периода между **2010 - 2019** година.

Международните скулптурни форума, които разглеждаме в точка 9, структурно са: четири международни скулптурни изложби и един международен скулптурен симпозиум. Форумите са озаглавени: „**Tsinghua • International Sculpture Exhibition**“; „**China• Haining “Tide Wonders” International Sculpture Exhibition**“; „**Shangjun·World Known State” Suide International Stone Carving Symposium**“; „**Wenzhou International Sculpture Exhibition**“; „**Man and Nature” China·Zhengzhou International Sculpture Exhibition**”.

Българските скулптори, които участват в петте форума и изследвани в тази част са седем: **проф. Георги Филин, Петър Петров, Агнеса Петрова, Албена Михайлова, Лилия Поборникова, Радослав Султов и Камен Танев.**

Реализираните монументални скулптури са общо **9**, като **7** от тях са получили награди за високи постижения и специални награди от тези форуми. Наградените автори са петима.

10. Участия, награди и реализации на монументална скулптура в международната скулптурна изложба – награда „Лиу Кайцю“ (“Liu Kaiqu Award“) в периода 2011-2022

Подчертаваме сериозността на конкурса в контекста на културната картина в КНР, както и сложното преминаване през етапите на журиране. Това още повече подчертава важността на реализацията на български автори.

В осемте издания на международната скулптурна изложба „Лиу Кайцю“ взимат участие седем автори от България. **Петима** от тях преминават успешно и през трите конкурсни кръга, като реализират монументални скулптури с високи естетически и формотворчески качества. Това са авторите: **проф. Георги Филин,**

---

¹² Като отделен случай в следващата точка 10 ще разгледаме участия, реализации и награди на български автори в международната скулптурна изложба – награда “Лиу Кайцю” (Liu Kaiqu Award), която се характеризира като един от най-важните форуми в КНР за монументална скулптура, както и основен представителен форум в които CSI заема основно място като организатор – бел. авт.

доц. Георги Минчев, Агнеса Петрова, Петър Петров и Рафаил Георгиев.

Всеки един от петимата автори е награден с високи отличия и медали, но най високи постижения имат: **проф. Георги Филин**, които става **носител на златния медал** на първото издание на международна скулптурна изложба и награда „Лиу Кайцю“ през 2011; както и **доц. Георги Минчев**, на когото е присъден **сребърния медал** от 4-то издание на конкурса през 2014 година.

Всичките пет монументални творби са изложени в скулптурния парк в град Уху като част от една от най-важните колекции за съвременна монументална скулптура на територията на континентален Китай. В дисертацията са описани детайлно участията, наградите и реализираните творби.

В заключение можем да изтъкнем един безспорен факт - че в една от най-важните международни награди за монументална скулптура и в един от най-добре курираните скулптурни паркове в КНР, българската следа е много дълбока.

11. Реализации в Шанхайският скулптурен парк (Shanghai sculpture park)

В постоянната колекция на скулптурния парк в Шанхай присъстват монументални произведения на автори като: Магдалена Абаканович, Герман Ботеро, Бернхард Вене, Лаура Форд, Дейвид Наш, Сакай Тацуми, Йошин Огата, Били Лий и др. Сред имената на известните автори е и името на **проф. Георги Филин**, който има две монументални скулптури в парка с международна слава.

Скулптурите са създадени през различни години и на различни форуми, които са организирани от скулптурния парк и музей в Шанхай. Първата творба на Филин е реализирана в парка през 2006 г. в рамките на скулптурна резиденция.

Втората скулптура на проф. Георги Филин е изработена на скулптурен уъркшоп, който се е провел през 2011 г. в Yuzi Park в Гуйейлин.

ГЛАВА IV. Имплементиране на съвременните технологии в работите на български автори, част от изследването

„Новите технологии са средство и от способностите на автора зависи колко успешно ще ги използва. Затова е необходим опит и познаване на техните възможности и ограничения. Те са само способ, като водеща остава способността на автора да генерира идеи.“¹³

Петър Петров

В предходната трета глава подробно са разгледани, представени и анализирани данните от 28 международни скулптурни форуми, в които 23-ма български скулптори са реализирали общо 84 монументални творби, изследвани детайлно в труда. Статистиката на изследването синтезира броя на творбите, периода, с известна условност - и годината, от която съвременните технологии навлизат в работата на няколко български автори. Установих - предвид няколко признака, като например използването на технологиите - 3D проектиране, моделиране и скулптиране; 3D технологии за направата на макети и изпълнението им в реален мащаб 1:1 като: 3D печат, 3D CNC рутер, 3D CNC робот – факта, че от общия брой изследвани 23-ма български автори, **четирима** са реализирали с изброените по-горе технологии общо **10** монументални скулптури¹⁴.

Авторите, които използват съвременните технологии в голяма степен в своето творчество са творци, които можем да локализираме и в трите групи които разграничихме в трета глава (основни, силно представени автори; основни,

---

¹³ ПЕТРОВ, Петър, 2023. Приложение 6, Анкета - въпросник, отговори на скулптора Петър Петров, „Българските автори в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години на XXI век. Съвременни тенденции и технологии в реализирането на скулптура в публична среда.“.с б. 18 January 2023.

¹⁴ Общия брой на всички установени и реализирани монументални скулптури в процеса на изследването е 117, а тези които са разгледани подробно в глава трета са 84. От общия брой датирани скулптури, отличаваме 10 творби, за които е установено, че са реализирани посредством съвременните технологии - бел. авт.

трайно представени автори; частично представени автори). Имената на четиримата скулптори, за които отчитаме конкретните реализации са: **Петър Петров, доц. Георги Минчев, Агнеса Петрова и Рафаил Георгиев.**

Към изброените четирима автори добавяме и още двама: **доц. д-р Тодор Тодоров и Радослав Султов.** На база дефинициите и разграничаването на три различни позиции на приложение на съвременните технологии в скулптурата в глава втора на нашето изследване, намираме и при двамата автори (Тодоров и Султов) частично използване на технологиите при проектирането и изпълнението на техните монументални скулптури на територията на континентален Китай. Докато при другите четирима автори (Петров, Минчев, Петрова и Георгиев) установяваме почти напълно използване на технологиите, въз основа на което разглеждаме 10 работи на тези творци в детайл.

Условно определяме 2012 година, като година с първа реализация на монументална скулптура от български автор в континентален Китай, в която съвременните 3D технологии участват поне частично в изпълнението на проекта. Това е скулптурата Growth на скулптора Петър Петров, реализирана в град Шанхай. С относителна точност твърдим, че периодът, в който започва интензивното използване на съвременните технологии в реализирането на монументални скулптурни проекти като цяло в КНР, е от началото на второто десетилетие на XXI-век. През втория дял на този период - годините след 2015-та - съответният маниер на работа започва да става доминантен при реализирането на мащабните международни конкурсни и скулптурни форуми в континентален Китай. Акцент във втора глава на изследването е, че съвременните 3D технологии са все по-достъпни през новия XXI век, като след второто му десетилетие те се превръщат в истинска реалност. Масовото и глобално използване на 3D технологиите за проектиране и реализиране на монументална скулптура се превръща в мощен и мащабен фактор и в една от най-бързо развиващите се индустрии и икономики в света - тази на КНР. Това може да бъде доказано дори и от хронологията на реализациите на български автори на територията на

континентален Китай - след 2016 година наблюдаваме значителен ръст на реализирани монументални скулптури посредством съвременните технологии от български автори. Индустриалните фабрики и цехове за изработване на монументална скулптура в КНР са оборудвани със съвременни и най-съвременни технологии - предпоставка за мащабното изработване на публична съвременна или традиционна скулптура във всеки голям град в страната. С навлизането на съвременните технологии се е увеличил и броят на реализираните монументални скулптури, изработени от материалите неръждаема стомана, кортен стомана и множество производни на стоманата сплави. Това се дължи от една страна на повсеместното използване на 6 или 7 осеви 3D CNC работи и рутери в Китайските фабрики, които - както вече добре знаем от разработения подробно материал в глава втора - изпълняват с висока прецизност увеличението на модел(и) във всеки един възможен мащаб, които в последствие се използват за реализацията от метал. От друга страна този индустриален бум на машини бива комбиниран с многовековната занаятчийска традиция, датираща още от древен Китай в ръчното изковаване, изработка и обработка на художествени обекти от различни метали. Днес занаятчиите са оборудвани с най-съвременни ръчни машини, профилирани в различните видове занаяти и материали, което прави производителността в Китай още по внушителна величина. Този маниер на изработване и продуциране в професионална фабрика наблюдаваме и при творбите на гореспоменатите български автори. Всички 10 скулптури са изпълнени основно от неръждаема стомана и кортен стомана, като в различните творби намираме и различна трактовка на тези материали - от специфични текстури до огледално полирана повърхност на метала. При много от тях допълнително е прибавен цвят от специални бои за метал, грундове и лакови покрития върху повърхността на творбите. Цялостно са представени 10-те творби, при които са използвани 3D технологиите, дадени са различни примери от процесите на изграждане, подкрепени визуално с личен архив снимки на предоставен от авторите им, съдържащ се в Приложение 4 към дисертационния труд.

Анализирани са част от работните процеси на всеки един от разгледаните автори в главата с цел да се проследят всички възможни етапи: от концептуализиране на творбата на 3D софтуер, до прехвърлянето в изработка от различни видове 2D,3D фрези, рутери и работи с много работни оси.

Един от най-изявените български творци в континентален Китай е скулпторът Петър Петров, който е не само доайен в реализирането на монументална скулптура в страната, но и е един от най-изявените автори, които през второто десетилетие на XXI век имплементират почти напълно съвременните технологии в своя работен процес. Изследваните монументални творби на скулптора в глава четвърта са 5.

Изследването открива при всички други автори сходни методи на приложение на съвременните технологии в работите им. Цитирани са личните виждания на творците, като главно е използван материалът от отговорите на четири въпроса от анкета-въпросник, част от Приложение 6 на дисертационния труд, които са свързани с темата на главата - новите технологии.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Стремежът към академична научност в дисертационния труд се детерминира освен в използването на множество библиографски източници, но и в изпълнените поставени цели, които се превърнаха в негови мрежови репери към структурата на главите, заедно с техните точки в изложението.

Поставените цели бяха постигнати след последователното изпълнение на всяка една от конкретните задачи, което от своя страна допринесе и за разширяване на обхвата и задълбочаване на проблематиката на труда.

Анкетата-въпросник, не е публикувана във външни издания и е част единствено от приложенията към основният текст - доказателствен материал, подкрепящ тезите и база за основни концепции, подкрепени от цитираните отговори на авторите. Изключителна благодарност за добронамереното сътрудничество на основната група от български автори, някои от които - освен, че отговориха на въпросите в анкетата много задълбочено - но и поддържаха постоянна кореспонденция с мен за изясняване на въпроси от всякакъв характер, които възникваха в процеса на изследване. Това полезно сътрудничество даде възможност да бъдат цитирани техните мисли и разсъждения, чрез които научният труд придоби освен обективност на изложените факти, потвърдени от творците, но и автентичност, защото те споделят своя неповторим личен опит, с което потвърждават основните тези и проблематиката на труда.

Методите, посочени в увода на настоящия научен труд, дадоха убедителни резултати в процеса, определиха цялостната посока на изследването, тяхното широко използване доказва значимостта на темата на труда.

С удовлетворение на финала на този дисертационен труд потвърдихме, **че фундаменталните структурни елементи, за да бъде развита и доказана основата теза: от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години**

на XXI век десетки български автори са създали съдържателна колекция от 117 публични скулптури реализирани в международни скулптурни форуми на територията на континентален Китай - са успешно подбрани. Разработката на тезата доказва историческия успех в развитието на българската публична скулптура извън границите на Република България и развитието на българската скулптурна традиция.

Убедително е представена специфичната феноменология на процесите, довели до този впечатляващ резултат на български автори в глобалния свят на изкуството. **Наред с това за пръв път в българското изкуствознание е представена специфичната картина на знание за различните позиции на приложение на технологиите, за да бъде презентирано успешно използването на съвременните 3D технологии в творчеството на български скулптори, които ги използват за концептуализирането и изпълнението на уникални и високотехнологични монументални скулптурни произведения на територията на континентален Китай.**

Въпреки амбицията на настоящия научен труд за широкообхватно и обобщаващо изследване на процеси, засягащи обширен времеви, исторически и фактологически период, възможно е да са били пропуснати участия, реализации и други факти, които са убягнали от фокуса на изследването и могат допълнително да допринесат за неговото обогатяване. Невъзможно е да бъде покрит изцяло периметъра на която и да е проблематика в рамките на един дисертационен труд.

Настоящият научен труд освен, че има за цел да бъде полезен в рамките на сектори като: скулптура; образование; научна литература; изкуствознание; на творческите художествени среди и пр., цели да бъде стабилна основа и фундамент, за следващи възможности за продължение и задълбочаване на някои от дефинираните проблеми, които да вдъхновят бъдещи научни изследвания. Перспективата се появи, след като бяха положени основите на това изследване.

Това ни кара да мислим, че дефинирането му като успешно е напълно основателно.

Научни приноси на дисертационния труд

- За първи път в територията на изкуствознанието в научна дисертация е направен опит за цялостно изследване на процесите, довели до състоялата се голяма вълна от участия и реализации след началото на XXI век в сферата на монументалната публична скулптура на български скулптори на територията на континентален Китай.
- Като основен принос на дисертационния труд можем да посочим, че след направения общ анализ в изследването за периода от края на 90-те години на XX век до началото на 20-те години на XXI век, са датирани и систематизирани множество участия, награди, творби и реализации на основните български скулптори, участвали в тези процеси.
- За пръв път в сферата на българското изкуствознание са онагледени и систематизирани под формата на научен труд статистиката и феноменологията на тези важни постижения и резултати за българската скулптура. Също така, се онагледява за пръв път общата карта на участия, характеристика на творбите и наградите на български скулптори, както и на самите международни скулптурни форуми, в които те са участвали на територията на континентален Китай.
- След подробен анализ са разграничени и дефинирани основни съвременни 3D технологии, които се използват в XXI век в проектирането, презентацията и изпълнението на монументална публична скулптура.
- За пръв път в българските научни среди, които се занимават със скулптура и технологии, е описано диференциране на трите вида позиции на приложение на съвременните 3D технологии в монументалната скулптура.

- Изключително внимателно и подробно е разгледана работата на част от изследваните автори в контекста на съвременните 3D технологии и тяхното имплементиране в творбите на тези автори. И по-специално в реализациите им на територията на континентален Китай. Изследването е първо по рода си в релацията: български скулптори, които имплементират съвременни 3D технологии в работата си.

Списък на публикациите на автора по темата на дисертацията:

1. ГЕОРГИЕВ, Р. 2023. *“Български автори, наградени и реализирали своите монументални скулптури на международната скулптурна изложба „Лiu Кайцю“ в град Уху.”* – „ПЪТЯТ НА КОПРИНАТА: Доклади от седмата международна конференция по китаистика „Пътят на коприната“, организирана от Институт Конфуций – София, 2–3 юни, 2023 г., с. 423–434. Институт Конфуций в София, 2023. ISSN: 1314-9865, Достъпен от: https://izkustvo-i-kritika-nha.bg/wp-content/uploads/2023/11/RafailGeorgiev_ArticleSculptureChina.pdf
2. ГЕОРГИЕВ, Р. 2023. *“Българското участие на международния скулптурен симпозиум в Чанчун в периода 1999 – 2019 година.”* – НХА, Докторантски изследвания – Изкуство и критика, том 4, брой 2, 2023, с. 11 – 20. ISSN 2738-7275, Достъпен от https://izkustvo-i-kritika-nha.bg/wp-content/uploads/2023/11/RafailGeorgiev_ArticleSculptureChina.pdf
3. ГЕОРГИЕВ, Р., 2023. *“Имплементиране на съвременните дигитални 3D технологии в процеса на генериране на художествен прототип с цел реализирането му в монументална скулптура”*. – Доклади от международната научно-приложна конференция ПСИХОЛОГИЯ И ИЗКУСТВО В НХА, 2023, с. 115–132. ISSN2738-862X, Достъпен от https://www.artpsychology.net/files/mf/06b52b8ab0197a35c81398f5d74c0233_PSYCHOLOGY_AND_ART_Conference_2023_bg.pdf
4. GEORGIEV, R. 2021. *“The Chinese phenomenon on public sculpture: Wuhu sculpture park, and its powerful creative engine - “Liu Kaiqu Award” International Sculpture Exhibition; generated through the correlation between Governmental sculpture institutions, Academics and Municipality”*. – The 13th China Sculpture Art Forum organized by the Chinese Sculpture Institute, “China – sculpture” magazine, 2021. Под печат.

Използвани съкращения:

1. АП – Адитивно производство
2. КНР – Китайска народна република
3. ККП - Китайска комунистическа партия
4. КП – Комунистическата партия
5. НХА – Национална художествена академия
6. ЦК – Централен комитет (в контекста на ЦК на ККП)
7. ABS – Acrylonitrile Butadiene Styrene (Акрилонитрил бутадиен стирен)
8. CAD - Computer Aided Design (Компютърно подпомогнатото проектиране)
9. CGI - Computer-generated imagery (Компютърно генерирани изображения)
10. CNC - Computer numerical control (Компютърно числово управление)
11. CSI – Chinese sculpture institute (Китайски скулптурен институт)
12. CAA - China Academy of Art
13. FDM - Fused Deposition Modelling (Моделиране на разтопено отлагане)
14. PLA - Polylactic acid (Полимлечна киселина)
15. SLA – Stereolithography (Стереолитография)
16. SLS - Selective Laser Sintering (Селективно лазерно синтероване)

Използвана литература в автореферата:

САНЖЮАН, Тиери, 2010. *СЪВРЕМЕНЕН КИТАЙ ОТ А ДО Я*, Под редакцията на Тиери Санжюан. Online. първо издание. София: Рива. ISBN 978-954-320-346-8. Available from: <https://www.ciela.com/s-vremenen-kitaj-ot-a-do-ja.html>

ТОДОРОВ, Тодор, 2014. *Елементална скулптура - теория и практика*. Online.

Издательство Алтера 2014, Делта Енъртеймънт ЕООД. ISBN 978-954-9757-91-0.
Available from: www.altera-bg.com <https://todor.amateras.eu/>

China Sculpture Institute, About us, [no date]. . Online. Available from:
<http://www.csin.org.cn/english/About.asp> [Accessed 20 December 2023].

HARPER, Glenn and MOYER, Twylene (eds.), 2008. *Landscapes for art: contemporary sculpture parks*. Hamilton, NJ : Seattle, WA: ISC Press ; University of Washington Press. Perspectives on contemporary sculpture. ISBN 978-0-295-98861-0.

Introduction to Changchun World Sculpture Garden -, [no date]. . Online. Available from:
<http://www.ccwsp.com/index.php?m=content&c=index&a=lists&catid=30>
[Accessed 23 December 2023].

JUNNAN, Lu, 2017. Sculpture parks in contemporary China: the problems of originality and the prospects for evolution. . Online. September 2017.
DOI 10.21638/11701/spbu15.2017.306. [Accessed 20 December 2023].

MILES, Malcolm, 2000. *Art, space and the city: public art and urban futures*. Repr. London: Routledge. ISBN 978-0-415-13943-4.

MONGEON, Bridgette, 2016. 3D technology in fine art and craft: exploring 3D printing, scanning, sculpting and milling. New York: Focal Press. ISBN 978-1-138-84433-9.

O'CONNOR, Justin and GU, Xin, 2020. *Red creative: culture and modernity in China*. Bristol, UK Chicago, USA: Intellect. ISBN 978-1-78938-230-3.

SCARLETT, Ken, 2020. Changchun: the sculpture capital of China. *Art Monthly Australia*. 13 December 2020. No. 247, p. 29–31. DOI 10.3316/ielapa.201203943.